

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 24.11.2021
Published /Yayınlanma 30.12.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Kısakaya, A. & Özbaş, M. (2021). Sosyalleşme ve kültürlenme merkezi olarak okul. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(77), 3237-3243.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2883>

Abdulkadir KISAKAYA

<https://orcid.org/0000-0001-8332-7081>

Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Bölümü, Erzincan / TÜRKİYE

Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

<https://orcid.org/0000-0002-7830-4763>

Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Erzincan / TÜRKİYE

Issue/Sayı: 77

Volume/Cilt: 8

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

SOSYALLEŞME VE KÜLTÜRLEME MERKEZİ OLARAK OKUL SCHOOL AS A CENTER FOR SOCIALIZATION AND CULTURIZATION

ÖZET

Okul, bireyin kişilik ve karakter gelişimi için kritik bir öneme sahiptir. Genel olarak bireyin sosyalleşmesi okul öncesi dönemle başlamakla beraber ilk defa geniş bir topluluk içinde iletişim unsurlarını kullanması okul döneminde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bireyin sosyalleşme yolculuğunda ilk ve en önemli basamağının okul ortamı olduğu söylenilebilir. Kültürel değerlerin bireylere aktarılma süreci olan kültürlenme ise okul ortamında belirgin bir şekilde yaşanmaktadır. Bireyin doğumdan ölüme kadar toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi hususunda temel dengelerin oluşturulması kültürlenme yoluyla oluşturulmaktadır. Sonuç olarak okul imkânları ve unsurları sosyalleşme ve kültürlenme noktasında azımsanamayacak bir öneme sahiptir. Bu araştırma neticesinde okul ortamının bireyin sosyalleşme sürecinde ve kültürlenme yoluyla değişim/dönüşüm yaşamada etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul, sosyalleşme, kültürlenme.

ABSTRACT

The school has a critical importance for the personality and character development of the individual. In general, the socialization of the individual starts with the pre-school period, but for the first time, the use of communication elements in a large community is real during the school period! is attached. Therefore, it can be said that the first and most important step in the socialization journey of the individual is the school environment. Enculturation, which is the process of transferring cultural values to individuals, is clearly experienced in the school environment. Establishing the basic balances in terms of influencing and changing the individual from birth to death in accordance with the wishes and expectations of the society is formed through enculturation. As a result, school facilities and elements have considerable importance in terms of socialization and acculturation. As result of this research, it is aimed to reveal the effect of the school environment on the individual's socialization process and change/transformation through acculturation.

Keywords: School, socialization, acculturation.

1. GİRİŞ

Bireyin sosyalleşmesi, kalıtımla beraber büyük oranda çevrenin sonucudur. Kişinin sosyal çevresini ortaya koyan aile, akranları ve okul, çocuğun kendisine yabancı insanlara ve sosyal yaşama uyum sağlama noktasında tam anlamıyla tutumlarını ve hal/hareketlerini etkilemektedir.

İlk olarak aile unsurundan bahsedilirse aile sosyalleşme sürecimize imkân sağlayan ilk ve bununla beraber en yetkin kurumdur. İnsanların ilk toplumsal etkileşim ve örüntüleri, içinde buldukları aile kurumunda gerçekleşir. Kişinin ilk hayat tecrübesi ve ilişki dinamiklerinin ortaya çıktığı yer aile

ortamıdır. İkinci olarak sosyalleşme sürecinde aile kadar önemli diğer bir unsur arkadaş ortamlarıdır. Arkadaşlar arasında nasıl etkileşim kurulmasını öğrenme, paylaşmayı, eğlenmeyi, aynı anda hareket etmeyi sağlama gibi birçok faktör sosyalleşmenin alt yapısını oluşturur. Arkadaş grupları ile çocuğun boş vakitleri istediği yönde doldurulurken cinsel kimliğin oluşması da sosyalleşme sürecine katkı sağlar.

Okul ise her yönden çocuğun sosyal gelişimini ilerleten en mühim kurumdur. Birey, okul ortamında akranları ile birlikte vakit geçirerek onların yaşamını öğrenir ve onlarla birlikte uğraşlar edinmeyi sağlar. Bahsedilen sosyalleşme unsurlarına kıyasla okul çok daha etkileşimli ve sistematik bir kurumdur. Okulda sadece bilgi edinilmez veya beceri elde edilmez ayrıca birlikte vakit geçirmenin yükümlülükleri de anlaşılır. Okul ortamındaki bilgi edinimleri ile sosyal gelişimin sınırları genişler ve çok daha fazla sıkıntılı toplumsal meselelerle mücadele verme yetisi elde edilir. Okul yalnızca çocuğun bilgi kazanmasına sebep olmaz aynı zamanda sosyalleşmesine de en fazla katkı sağlayan kurum olma özelliğine sahiptir. Okulda çocuklar görür, bilgi sahibi olur, yeni davranışlar edinir, değişir ve gelişir. Yabancılarla etkileşim kurar ve bunun neticesinde çok farklı dünyalar görmüş olur.

Çağımızda aile, okul ve akran gruplarıyla beraber sosyal medya veya daha geniş kapsamda kitle iletişim araçları da çocuğun toplumsallaşması hususunda kritik bir öneme sahiptir. İnternet erişiminin tüm dünyada yayılım göstermesi, akıllı telefonların kullanımının hızlıca genişlemesi kitle iletişim araçlarının sosyalleşmeye etkisinde önemli olmuştur. Bu unsurlar sonucunda kişi, yabancı kültür ve bireylerle çok daha rahat bir şekilde tanışıp iletişim kurabilir ve çevresindeki insan profillerini çok daha fazla genişletebilir.

2. SOSYALLEŞME ve KÜLTÜRLEME MERKEZİ OLARAK OKUL

2.1. Sosyal Gelişme

Toplumsal olarak insanların beklentilerine karşı olumlu yönde tepki veren, sonradan elde edilmiş davranış şeklinde açıklanabilen sosyal gelişme, en kapsamlı anlamıyla bireyin dünyaya gelmesinden en küçük kapsamda ise gündelik hal ve hareketlerini kapsayan örüntülerdir. Bir tür öğrenme süreci olan sosyalleşme yoluyla, bireyin grup normlarını öğrenip bunlara uyması, böylelikle sosyal düzenin korunması sağlanır (Memduhoğlu, 2008). Sonradan öğrenilen unsur olan sosyalleşme, kişinin etrafındaki kural ve değerlere uyumlu faaliyetlere uyum sağlaması şeklinde açıklanabilir. Sosyalleşmenin bu ifade şeklinde açıklanmasından yola çıkarak, sosyalleşmeyi öğretici olarak öğretmenden genel olarak bahsedilebilir. Çevresindeki kurallara ve beklentilere uyumlu bir davranış geliştirmesini sağlaması noktasında bireyin en önemli yardımcıları olarak öğretmen kritik bir değere sahiptir (Yavuzer, 1997). Çocuğun toplum tarafından beklentilere karşılık vermesi açısından öğretmenlere gerekli eğitimlerin verilmesi, bireylerin sosyal gelişimleri açısından hayati bir fonksiyona sahiptir. Öğrenci okulda elde ettiği kazanımları okul dışı yaşantısına yönlendirir. Bu yönden bireyin hayatı boyunca kullanacağı sosyal beceriler öğretmenler yoluyla kazandırılır.

2.2. Okul, Sosyalleşme ve Öğretmen

Okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve lisede akranlarından çok daha ilgi ve alakaya, toplumsallaşmaya gereksinim duyan, sorunlu hal ve hareketler gösteren birçok öğrenci vardır. Öğretmenler ve okul yönetimi bu çocukların ihtiyaçlarını karşılamada ve sorunlarını çözmede görev alma bilincini göstermelidirler. Herhangi bir sorunla karşılaşıldığında ilk sorumluluk alma ihtiyacını akranlardan önce öğretmenler göstermelidir. İlkokul ve ortaokulda çok daha az problemle karşılaşılma ihtimaline karşın lise düzeyinde öğretmenler gerekirse eğitimler alarak çocukların bu problemlerine karşı tepkide bulunmayı sağlamalıdır. Öğretmenlerden istenen tepkiler okulun düzeyine ve yapısal faktörlerine göre değişiklik gösterebilir. Okuldaki öğrenci sayısı az ise veya bireyler rehberlik yapılabilecek kadar küçük bir grup bulunuyorsa söz konusu öğretmenler ile okul yönetimi çok iyi düzeyde çocukların sosyal gelişimlerine katkı sağlayabilirler. Bunun yanında okul psikolojik danışmanına da büyük iş düşmektedir. Özellikle liselerde ergenlik dönemindeki çocuklar sosyalleşmede ve arkadaş gruplarına dahil olmada sorun yaşayabilirler. Ergenlik dönemi oldukça zorlu ve dinamik bir süreçtir. Bu dönemde olanlar birçok farklı problem yaşamakta, özellikle de bu problemlerle nasıl başa çıkacakları hususunda aşırı çaresiz kalmaktadırlar. Ergenler için bir büyüğünden yardım almaktansa bir arkadaşından yardım istemek daha basit ve mümkün olmaktadır. Zira yetişkinlerin onları anlamadığı fikrine sahiptirler ve bu konuda bir psikolojik danışmandan veya uzmandan destek alma noktasında da özellikle bir önyargıya sahip olabilirler (Kağnıcı, Çankaya ve Pamukçu, 2018). İşte bu nedenle devreye psikolojik danışmanların girip bu önyargıyı kırmaları ve gerekli yardımı sağlamaları gerekmektedir. Sosyal gelişim açısından özellikle

bu durumlar göz ardı edilmemelidir. Çünkü bu yaşlarda gerekli sosyal etkileşimi sağlamayan bireyler ilerde asosyallığe varan sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler.

Okulda kişilerarası ilişkiler ve etkileşimin sağlıklı ve olumlu yürütülebilmesi noktasında öğretmen, öğrenci ve ailelerin temel sosyal gelişme öğelerine sahip olması oldukça önemlidir. Sağlıklı bir sosyalleşmenin kurulmasında öğretmen lokomotif görevindedir. Öğretmenler; öğrencilerine karşı adaletli bir tutum sergilemeli, öğrencilere gereken değeri ve saygıyı göstermeli, normları uygularken çelişmemeli, öğrencilere değer verip saygı gösterdiğini hissettirmeli, öğrenciler arasında ayrımcılığa gitmemeli ve öğrencilerine cesaret vermelidir. Öğretmenler sınıfta sağlıklı bir sosyal gelişme için saygı, empati, saydamlık ve paylaşma öğelerine dikkat ettiği takdirde öğrencilerine değer verip onları cesaretlendirmiş olur. Böylelikle sınıfta hem olumlu bir hava oluşturur hem de öğrencilerin sosyal gelişimlerini ilerletmede rol model olur. Bununla beraber velilerin de öğretmenlerle çocuğun akranlarıyla ilişkileriyle alakalı görüşüp fikir alışverişinde bulunması oldukça önemlidir (Şahin-Baltacı, 2016).

Özellikle ilkokula başlayan çocukların yeni ve farklı bir sosyal ortamla karşılatığı unutulmamalıdır. Goleman, başarının temelinde çok büyük oranda duygusal zekanın önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Öğrencilerin başarıya ulaşması sonucunda özsaygısı artar ve bu arkadaş ortamlarında ezilmiş çocuklar için oldukça önemli ve gereken hassasiyetin gösterilmesi gereken bir durumdur (Cüceloğlu, 2002).

2.2.1. Okul-Sosyalleşme İlişisine Gelişim Psikolojisinin Bakışı

İnsan canlısı dünyaya bir anne ve bir babanın aracılığı ile gelir. Çocuk onlardan aldığı genler ve onların sundukları dünyada yaşamını sürdürdüğü için hem kalıtsal olarak hem de çevresel olarak ailesinin etkisi içinde gelişimini sürdürür. Özellikle okul öncesi yıllarda ailenin gelişim üzerindeki iki yönlü etkisi oldukça fazladır. Zaman içinde büyüyüp gelişen çocuk toplumsallaşma sürecinde önemli bir diğer kurum olan okul ile karşılaşır. Çocuk, her yöndeki gelişimine devam edebilmek için aileden edindiği özelliklerle okulun kendisinden istedikleri arasında bir denge kurmaya çalışmalıdır. Çağımızda birçok öğrenci bu dengeyi sağlamada diğer çocuklardan çok daha fazla çaba sarf etmek zorunda kalmaktadır. Öte yandan ülkemizde yaşayan birçoğu sınır gelir düzeyi veya yoksulluk, eğitimsiz anne ve baba ile boşanmış aile gibi birçok demografik özellikle birlikte yaşamak durumundadır (İşmen Gazioglu, 2015).

2.2.2. Okulda İşbirliğinin Sosyalleşmeye Katkısı

Okulda arkadaşlar arasında işbirliği gruplarının geliştirilmesi sosyal becerileri artırır. Öğrencilerin sınıf ortamında işbirliği içinde faaliyetler göstermesi sosyal gelişimi fevkalade derecede etkiler. İşbirliği grupları sayesinde öğrenciler akranlarıyla koordineli bir şekilde çalışmayı, paylaşmayı öğrenir, gelecekteki yaşamları için birikim elde eder. Okul ortamında görev paylaşımı evde ve gelecekteki hayatta yapılacak görev dağılımına katkı sağlar. Gruptaki üyeler birbirlerine rol model olacak biçimde yardımcı olurlar. Birlikte çalışmalarına olanak tanınması, öğrencilerin kendilerinin farkına varma ve başkalarını anlama noktasında gelişmelerine yardımcı olur.

2.3. Kültürleme ve Okul

Kültürleme genel olarak kültürel değerlerin bireylere işlenme süreci olarak tanımlanabilir. Bireyin dünyaya gelişinden vefatına kadar toplumun arzu ve beklentilerine uyacak biçimde etkiye uğramasıdır. Kültürleme eğitimden çok geniş bir mana içermektedir. Eğitim, kültürlemenin arzu ve isteklere göre şartlandırılmasını kapsamaktadır. Kültürleme ise farkında olmadan, kendiliğinden şahsi öğrenmeleri ve şartlandırmaları içine almaktadır.

Okul, kültürleme fonksiyonunu yürütürken öğrencileri kültürel motiflerden haberdar eder ve önem arz eden bu motiflerin çocuklarca içselleştirilmesini, benimsenmesini elde etmeye çalışır. Bu sürecin sonunda çocuklar, içinde olduğu toplumun değerlerini, kültürün boyutlarını kazanmış bir şekilde okul dışına çıkarlar (Çelikkaya, 2013). Bununla beraber çocuk dirençte gösterebilir ve okuldaki faaliyetler ve kültürel öğeleri kendine uzak tutabilir. Bu nedenle okul yönetimi, veli ve psikolojik danışmanlar işbirliği içinde çözüm yolları oluşturmalı ve öğrencinin topluma kazandırılması ve sorunlarının çözülmesi yönünde faaliyetleri devreye sokmalıdır. Çocuk bu yolda tehdit gördüğünde veya kendisini tehlikede hissettiğinde illegal faaliyetler gösterebilir. Bu sebeple çocuğun zoraki kültürlemeye maruz bırakılması sakıncalı olabilir. Kültürlemenin eğitime entegre edilmesindeki ince noktalara dikkat edilmeli ve uzmanlardan destek alınmalıdır. Psikolojik danışmanlar güçlük gösteren öğrencilerle birebir ilişki kurmalı ve var olan sosyal engelleri giderme noktasında gerekirse meslektaşlarıyla süpervizyon yöntemini devreye sokmalıdır.

Kültürlemeyi üç başlık altında toplayabiliriz;

1) Zoraki Kültürleme; Zoraki kültürleme kişiye özgür iradesi haricinde kültürel bilgilerin veya daha doğru ifadeyle değerlerin zoraki olarak benimsetilmesidir. Örnek olarak siyasi partilerin kendilerine ait politik görüşlerini propaganda yaparak halka empoze etmeye çalışması verilebilir. Bu şekilde zoraki kültürlemenin olumsuz olduğu düşünülebilir. Ancak genel olarak bakıldığında çocuklarda kültürel değerlerin ve gelenek göreneklerin, ahlak, adab-ı muâşeret gibi temel edininlerin sağlanması açısından zoraki kültürleme büyük bir avantajdır.

2) Gelişigüzel Kültürleme: Genel olarak açıklamak gerekirse gelişigüzel kültürleme belli bir plan ve program olmadan kültürel değerlerin insanlara aktarılması olarak açıklanabilir. Mesela; aile ortamında örf, anane, adetlerin çocuklara benimsetilmesi ifade edilebilir. Bu noktada plan ve program olmadan bu işlemlerin yapıldığına dikkat edilmelidir. Herhangi bir niyet ile bu unsurlar benimsettirilse bu kasıtlı kültürlemeye veya zoraki kültürleme alanına girer.

3) Kasıtlı Kültürleme: Kültürel öğelerin ve değerlerin plan ve programlı, sistemli ve en önemlisi kasıtlı bir şekilde bireylere aktarılmasıdır denilebilir. Örnek verilecek olunursa formal eğitim (resmi ve özel okullarda öğrencilere planlı verilen eğitimler). Matematik, tarih, fizik gibi derslerin okullarda yürütülmesi ve bilgilerin öğrencilere aktarılması kasıtlı kültürlemeye örnektir. Bu noktada tüm iş ve işlemlerin belirli bir sistematik çerçevede öğrencilere aktarılması gerekir aksi takdirde bu durum diğer kültürleme alanlarına girer.

2.4. Kültürleme ile Sosyalleşme İlişkisi

Kültürleme ile sosyalleştirme okulun en önemli unsurlarındandır. Okul, kültürleme işlevini yürütürken öğrencileri kültürel değerlerden haberdar edip bu değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesini yürütmeye çalışır ve öğrencilerin kendi arasında bu değerlerin paylaşılmasını sağlamaya çalışarak sosyalleşmeye katkı sağlar. Tüm bu süreçler sonucunda öğrenciler yaşamış oldukları toplumda değer ve yargıların, kültürün etmenlerini kazanmış olarak sınıf ve okuldan mezun olmuş olurlar.

Kültürleme sürecinde de sosyalleşmede bahsettiğimiz gibi öğrenciye etkisi olan en önemli unsur şüphesiz öğretmendir. Öğretmen sınıf ve okul ortamında birtakım bilgileri öğrencilere aktarmakla sınırlı kalmamalıdır. Öğrencilere model olma ihtiyacını gütmeli bir diğer ifade ile sosyal öğrenme yolu ile öğrencileri etkilemedirler.

Kültür, kişinin toplum ve aile içinde birlikte yaşamış olduğu gruplarla iletişiminden kaynaklı informal edininlere dayalıyken eğitim ise resmi kurumlardaki örgün eğitim içinde resmi öğrenme ve sosyalleşmeyle alakalıdır. Tüm bu ifadeler sonucunda genel olarak kültürlemenin okulda kasıtlı olarak yapılmasının istendiği ifade edilebilir (Ertürk, 2013).

Biyolojik bir varlık şeklinde doğan insan, içinde yaşamış olduğu toplumun ürettiği bahsetmiş olunan kültürel etmenlerin sürekli etkisinde kalır. Toplumun ortaya koymuş olduğu bu kültürel etmenlerin gelecek nesillere aktarılması meselesi ise başlı başına bir eğitimidir. Bu eğitim hem kültürlemeye hem de sosyalleşmeye olanak sağlar ve bu unsurların önünü açar (Aslan, 2001). Eğitimin çok fonksiyonlu taraflarından biri de gelecek nesilleri etkilemesidir. Nitekim eğitim toplumda var olan mevcut kültürel değerleri ileri nesillere aktararak kültüre yeni önemli unsurlar katarken hem de bu şekilde bireyleri birbiriyle kaynaştırarak sosyal gelişmeye büyük bir yarar sağlar. Bu bakımdan eğitim kültürleme ve sosyalleşmeye oldukça önemli bir fırsat oluşturur (Senemoğlu, 2013).

2.5. Okul ile Kişilerarası İlişkilerin Önemi

Kişilerarası ilişkiler okul ortamında insan yaşamının yadsınamaz önemli bir unsurudur. Birey, sosyal bir varlık olarak pek çok ihtiyacını giderebilmek için sosyal bir ilişki kurmak ve karşısındakinden etkilenmek durumundadır. İnsanın en temel ihtiyaçları olan açlık, barınma, cinsellik gibi birçok ihtiyaçlar yanında insanlarla birlikte yaşamak, paylaşmak, sevmek gibi de pek çok sosyal ihtiyacı da bulunmaktadır. Bu sebeplerle aile dışı bireylerle kurulan ilişkilerin boyutu bireyin hayatı üzerinde oldukça mühim etkilere sahiptir.

İnsanın hayatı süresince karşılaştığı pek çok meselenin bir şekilde diğer insanlarla alakalı olabildiğini ifade etmek mümkündür. Bu sebeple bireyin etrafındaki kişilerle sağlıklı ilişkiler yürütebilmesi, onun karşılaştığı problemlerle baş edebilmesi ve hayattan doyum elde edebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Bireylerin kültürlenme alanları incelenirken öncelikle söz konusu kişilerin nereden geldikleri ve geldikleri ortamın değerleri incelenmelidir. Zira insanlar toplumların değer, yargı ve sosyal ortamları içinde ve grupların içinde oldukları durumsal faktörlerde biçimlenirler. Eğer yerleşilen ortamla insanın kökenindeki grupta edindiği kültürel faktörler uymazsa, kültürel fark artar ve insanı kültürlenme açısından olumsuz etkiler. Çünkü kendi kültürüyle karşılaştığı kültür içindeki mesafeyi bertaraf etmesi güç olur ve birey tenakuz yaşar (Aliyev ve Ögülmüş, 2016).

2.6. Ergen ve Öğretmen İkileminde Sosyalleşme

Öğretmenin sınıf yönetiminde "otoriter" bir tutumu sergilemek yerine, "otorite" figürü olarak yerini belirlemesi ve bu iki farklı kavram arasındaki ayrımı bilmesi, geleneksel denetleyici rolün dışında bilgi otoritesine dayalı rehberlik edici tutumu benimsemesi, ergeni sınıf ortamına adapte etme noktasında önemlidir. Öğretmenin sınıfında oluşturacağı öğrenme ikliminde rekabet yerine dayanışma duygusunu geliştirmesi, işbirliğine dayalı öğrenme yaklaşımını tercih etmesi, değerlerin oluşumunda önemli yeri olan uygulamalardır. Öğrencilerin rol modeli olarak öğretmenlerinin ne söylediklerinden çok ne yaptıklarıyla daha fazla ilgilendikleri ve etkilendiği bilinmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin davranışları, taklit ve pekiştirmeye dayalı olarak yeni öğrenmelerin içselleştirilmesinde ayrı bir yer tutmaktadır. Doğru- yanlış gibi ahlaki yargıların oluşturulmasında öğretmenlerin yetişkin figürü olarak öğrencilerinin yaşamındaki yeri tartışmasız olarak önemlidir.

Okul ve sınıfta istenmeyen davranışlarla başa çıkılırken izlenen disiplin yöntemleri de ahlaki duygu, biliş ve oluşumu hakkında öğrencilere yeni yeni öğrenme fırsatı sunmaktadır. Baskı zorlama ve tehdit yoluyla sağlanan otoriter bir disiplin anlayışı kuralların varlığını ve gerekliliğini sorgulama imkânını vermediği ve kuralların benimsenerek içselleştirilmesini sağlamadığı gibi otoriter anlayışın kalktığı veya olmadığı ortamlarda "kuralın bozulması" yönünde bir motivasyonu öğrencide oluşturmaktadır.

2.7. Sosyalleşme / Akran İlişkileri

Akran ilişkilerinin yoğun yaşandığı ve gruba uyma kaygısının görüldüğü ortamlar olan sınıflarda; farklılıklara saygılı olmak, herkes için geçerli olan adalet duygusunu sağlamak, başkalarının ihtiyaç ve isteklerine duyarlı olmak, başkasına zarar vermemek genellikle kazandırılmak istenen ancak üzerinde sıklıkla sorun yaşanabilen davranışsal konulardır.

Kendisinden bu sorunların üstesinden gelmesi beklenen öğretmenlerin, bu tip sorunları ele alma ve çözme biçimiyle, öğrencilerin ahlaki yargılarının oluşumunda onlara rehberlik edeceği bilinmektedir. Özellikle ergenlik döneminde kimlik kazanımı çabası içinde olan gençler, soyut düşüncenin gelişimi ile birlikte oluşturacakları yaşamsal değer, inanç ve ideolojilerinde bu rehberliğe daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar.

Öğretmenin ders içerisinde kullandığı öğretim yöntem ve tekniklerinin de akademik değerinin yanı sıra öğrencilerin özellikle düşünme süreçlerine etkisinin olduğu görülmektedir. Yüksek düzeyli düşünme süreçlerini kullanmayı gerektiren öğrenme ve öğretim ortamında merak, araştırma, keşfetme, sorgulama, akıl yürütme ve bilgi üretme gibi bilişsel süreçlerin etkin kılınmaktadır. Öğrenmede, öğretmen tarafından kontrol edilebilir düzeyde sunulan "belirsizlik" durumları, öğrenciyi düşünme becerilerini kullanmak konusunda aktif hâle getirmektedir. Ezbere bilginin öğrenciye yüklenmesi yerine düşünmeyi uyaran soruların sorulması ve yeni bilgi için deneyimleme fırsatının verilmesi öğrenilen bilginin kalıcılığını arttırdığı gibi öğrenciye bir konuya farklı açılardan bakabilme olanağı da sunmaktadır (Ergin ve Yıldız, 2015).

2.8. Olumlu/Olumsuz Davranışların Sosyalleşmeye Etkisi

Olumlu davranışlar pekiştirilirken, davranışın; açık, gözlenebilir, ölçülebilir bir tanımı yapılmalıdır. "Ödevini çok güzel yapmışsın, kutlarım" yerine "Ödevini çok sayıda kaynak kullanarak, zamanında hazırladığın için kutlarım" demek onları daha olumlu etkileyecektir. "Güzel" göreceli bir sözcüktür ve ödevde neyin beğenildiğini tam olarak anlatmamaktadır. Olumsuz davranışları söyleyerek pekiştirip vermek, çocuğun olumlu duygular geliştirmesinde etkili değildir.

Çocuğu ya da genci "Bugünkü sınavda hiç yanlış yapmadığın için seni kutlarım" yerine "Hepsini (çoğunu) doğru yaptığın için seni kutlarım" demek daha olumlu etkileyecektir. Yine yetişkinlerin çocuklarla ve gençlerle ben dili kullanarak iletişim kurması, onların davranışlarının sorumluluğunu üstlenmelerini ve karşı tarafın ne hissettiğini anlamalarını sağlayacaktır.

Sağlıklı bir sosyalleşmenin aile ve okul ortamında dikkat edilmesi gereken unsurlardan ve önerilerden şöyle bahsedilebilir (Ergin ve Yıldız, 2015);

- 1) Aile; aile desteği, aile içi sağlıklı iletişim kurma, aile içi sınırları belirleme, ailenin çocukları üzerinde kontrolü, sıcak ve yakın ilişki geliştirme, evde birlikte zaman geçirme,
- 2) Okul; okul kurallarının açık ve anlaşılır olması, ailenin okul ile bağlarını güçlendirmesi, okul başarısında ebeveynin etkin sorumluluk alması, ebeveynin ve okulun çocuğa ilişkin olumlu beklenti içinde olması, öğrenmeye istekli olmak,
- 3) Akranlar; olumlu akran ilişkisi kurma ve geliştirebilme, madde bağımlılığı vb zararları hakkında bilgilenmek ve uzak durmak, akran desteği almak,
- 4) Diğer yetişkinlerle olan ilişkiler; aileden olmayan olumlu rol modeli olabilecek yetişkinlerle ilişki kurabilme ve komşuluk ilişkileri kurabilme, komşularla ilişki ve etkileşim içinde olma, Toplum değerleri; toplum içinde sorumluluk alma, toplum projelerinde görev alma, kültürel farklılıklara duyarlılık geliştirme,
- 5) Boş zaman etkinlikleri; yaratıcı etkinliklere zaman ayrılması ve sportif etkinliklere belirli bir düzende devam edilmesi, okuma alışkanlığı kazandırılması,
- 6) Kişisel gelişim; karar verme, plan yapma, zaman yönetimi, başa çıkma becerilerinin kazanımı, çatışma çözme, kendini yönetme, benlik saygısı, amaç edinme ve geleceğe olumlu bakmak gibi öneriler sunulmaktadır.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul ortamının çocuğun ilk önemli sosyalleşmesine olanak tanıyan yer olduğu bir gerçektir. Her ne kadar okul öncesi dönemde çocuk toplumun içine karışıp sosyal çevre edinmeye başlamış olsa da geniş manada ilk önemli tecrübeleri akranlarıyla birlikte eğitim gördükleri yer olan okulda sağlar. Dolayısıyla okul yıllarında birey sağlıklı bir şekilde sosyal gelişimini sürdürdüğü takdirde topluma ve sisteme uyum göstererek geleceğe ilerler. Aksi takdirde toplum yapısını bozan ve topluma ayak uyduramayan illegal faaliyetlerde bulunan insanlar yetişecektir. Bu da hiçbir devletin veya ailenin istemediği insan tipidir.

Bu noktada okul yönetimi ve öğretmen açısından bakıldığında çok büyük bir sorumluluk ortadadır. Okulda öğretmenler her zaman rol model olduklarını unutmamalıdır. Öğrencilere paylaşmanın, sevgi ve saygının, arkadaşlık ve dostluğun, en önemlisi ise sağlıklı bir sosyal gelişmenin önemini gönüllülikle benimsetmelidir.

Kültürlemenin ilk olarak önemli anlamda gerçekleştiği yer olan okul, bireye kültürün değerlerini aktarmada kritik bir görev üstlenmektedir. Bilinçli veya herhangi bir plan program dahilinde olmadan çocuğa yaşadığı kültürün örf, adet ve geleneklerini veya formal eğitimin bir parçası olan dersleri aktarmada kültürlemeden yararlanır. Üç farklı türü olan kültürleme okul ortamında öğretmenlerin ve çocuğun akranlarının etkileşimiyle ortaya çıkar. Bununla beraber sağlıklı bir kültürleme ortamı olmayan okullar bireyin sosyal gelişimi için büyük bir tehditir.

Gelecekteki yapılacak çalışmalarda sınıftaki kültürleme ve sosyal gelişim olanaklarının özellikle öğretmenlerle yapılacak birebir görüşmeler neticesinde ortaya konulmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilere bir rol model olan öğretmenlerin bu noktadaki desteğinin bilimsel araştırmalara katkısının literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatine varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aliyev, R. & Öğülmüş, S. (2016). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Kültürlenme Düzeylerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 89-123.
- Aslan, K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 16-30.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim donanımları*. 4. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelikkaya, H. (2013). Öğretmenlerin Kültürleme ve Sosyalleştirme Etkileri Üzerine Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 26 (26), 27-47.
- Ergin, H. & Yıldız, S. A. (Ed.) (2015). *Gelişim psikolojisi*. 6. Baskı. Ankara: Nobel Kitabevi.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde program geliştirme*. 5. Baskı. Ankara: Edge Akademi Yayınları.
- İşmen Gazioğlu, E. (2015). *Gelişim psikolojisi*. 6. Baskı. Ankara: Nobel Kitabevi.

- Kağnıcı, D. Y., Cihangir Çankaya, Z. & Pamukçu, B. (2018). Grupla Psikolojik Danışma Sürecinde Grubun Gelişim Evrelerine Kültürel Bir Bakış. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8 (49), 1-18.
- Kaya, A. (Ed.) (2016). *Kişilerarası ilişkiler ve etkili iletişim*. 9.Baskı. Ankara: PEGEM Akademi.
- Memduhoğlu, H. B. (2008). Örgütsel Sosyalleşme ve Türk Eğitim Sisteminde Örgütsel Sosyalleşme Süreci. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 137-153.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. 23.baskı. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk psikolojisi*. 14.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.